

OKULÖNCESİ EĞİTİMDE VE İLKÖĞRETİMDE GENEL MÜZİK EĞİTİMİ

Özge GENÇEL ATAMAN*

Özet

Bu makalenin amacı, okulöncesi eğitimde ve ilköğretimde gerçekleştirilen genel müzik eğitiminin, müzik eğitimi içerisindeki yerini ve önemini açıklamak ve değerlendirmektir. Genel müzik eğitiminin, bireylerin yaşantılarında çok uzun bir süreci kapsamakta olması ve çeşitli eğitim süreçlerine ayrılması nedeni ile bu çalışmada yalnızca okulöncesi eğitimde ve ilköğretimde gerçekleştirilen ve ortalama 4-14 yaş sınırını oluşturan genel müzik eğitimine değinilmiştir. Çalışmada, okulöncesi eğitimdeki ve ilköğretimdeki genel müzik eğitimi açıklanmış, bu eğitimin kapsamındaki eğitim türlerine değinilmiş ve bu eğitimde yararlanılan yöntemlerden söz edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, müzik eğitimi, genel müzik eğitimi

Giriş

Eğitim, bireyin davranışında, kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen yönde (eğitimin amaçlarına uygun) değişme meydana getirme sürecidir. Buna göre;

- Eğitim bir süreçtir.
- Eğitim sürecinde, bireyin davranışlarının istenilen yönde değiştirilmesi amaçlanmaktadır.
- Davranışlarındaki değişme kasıtlı olarak gerçekleştirilmektedir.
- Eğitim sürecinde bireyin kendi yaşantıları esastır.

(http://www.psikoloji.gen.tr/ogrenme/index_dosyalar/egitim.htm, 15 Mart 2006).

İnsanın doğumundan ölümüne süregelen ve insanın gelişiminde çok uzun bir süreci oluşturan eğitimin, bilinçli, amaçlı ve istendik bir kültürlenme, kültürleme ve kültürleşme süreci olduğu da bilinmektedir.

Diğer bir yandan insanın gelişiminde çok uzun bir süreci oluşturan eğitim bilişsel gelişimle de doğrudan ilgilidir. Bilişsel gelişimin en büyük öncülerinden biri olarak bilinen Piaget'in, bilişsel gelişim ile ilgili temel kavramlarının da eğitim süreci ile iç içe olduğu bilinmektedir. Piaget'in bilişsel gelişim ile ilgili temel kavramlarından özümleme ve düzenlemenin çocukların eğitiminde önemli bir yer oluşturduğu bilinmektedir. Özümleme, bireyin, yeni bir bilgiyi var olan şemalarını kullanarak algılamasıdır. Düzenleme ise, bireyin yeni bir bilgiyi var olan şemaları ile açıklayamadığı durumlarda yeni bilgilere dayanarak yeni bir şema oluşturmasıdır. Düzenlemeye bağlı olarak beceriler gelişir ve düşünme yapısı yeniden organize edilir. Piaget'in özümleme ve düzenleme olarak bilinen bilişsel gelişim ile ilgili temel kavramlarını

* Öğr. Gör.; Balıkesir Üniversitesi Necatibey Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı

◆ Özge Gençel Ataman

müzik eğitimi içinde düşünmek mümkündür. Müzik eğitimi sürecinde yeni öğretilen bilgilerin, var olan bilgileri kullanarak kavranılması Piaget'in gelişim ile ilgili temel kavramlarından özümlemeyi ortaya çıkarmaktadır. Müzikte hızlı ve yavaş tempo kavramlarını önceden kavramış olan çocuğun orta hızdaki tempo kavramını da hızlı ve yavaş arasında kalan bir tempo kavramı olarak algılaması özümlemeye örnek olarak gösterilebilmektedir.

Müzik eğitimi sürecinde yeni öğretilen bilgiler var olan bilgilerle bir bağlantı oluşturmuyorsa, çocuk yeni bilgilere bağlı olarak bir şema oluşturur ve bu şema oluşturma sırasında düzenlemeye bağlı olarak beceri geliştirir. Kısacası düzenleme, çocuktaki beceri ve düşünme yapısının gelişmesine katkıda bulunur.

Müzik eğitimi, "bireye kendi yaşantısı yoluyla, amaçlı olarak belirli müziksel davranışlar kazandırma, bireyin müziksel davranışını kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak değiştirme ya da bireyin müziksel davranışında kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak belirli değişiklikler oluşturma, bireyin müziksel davranışını kendi yaşantısı yoluyla amaçlı olarak değiştirme sürecidir" (Uçan, 1997, 9).

Müzik eğitimi 3 ana türe ayrılır;

1- Genel müzik eğitimi, 2- Özengen müzik eğitimi, 3- Mesleki müzik eğitimi.

Genel müzik eğitimi, müzikle yakından ya da uzaktan ilgisi olan herkese yönelik olarak okulda verilen müzik eğitimidir. Özengen müzik eğitimi, müziğe ilgisi, isteği ve yeteneği olup müziği kendisi için bir hobi olarak seçenlere yöneliktir. Kurslar ve özel dersler bu kapsamda düşünülebilir. Mesleki müzik eğitimi ise, müziğe ilgili ve yetenekli olup müziği kendisine bir iş, meslek, ciddi-sürekli uğraş, görev alanı veya çalışma alanı olarak seçenlere-belirleyenlere yöneliktir. Sağlıklı ve dengeli bir yaşam için ayırım gözetmeksizin herkese yönelik, asgari-ortak genel müzik kültürünü kazandırmayı amaçlayan genel müzik eğitimi, okul öncesi eğitim kurumlarında, ilk ve orta dereceli orta öğretim kurumlarında genellikle bir müzik öğretmeni, yükseköğretim kurumlarının özellikle öğretmen yetiştiren bölümlerinde ise alanında uzman öğretim elemanları tarafından yürütülür.

2005 yılında Ankara'da toplanan "Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Başkanları" genel müzik eğitiminin temel ilkelerini şöyle belirlemişlerdir:

- Müzik eğitimi temel insan hakları ve eğitim haklarından biridir.
- Genel müzik eğitimi, herkes için gerekli, zorunlu, sürekli ve kesintisizdir.
- Müzik kültürü, genel kültürün vazgeçilmez bir ögesidir.

İnsanın müziksel gelişimi ve başarısı, genel gelişimini ve akademik başarısını olumlu yönde etkiler (Tarman, 2006, 9).

Ülkemizde genel müzik eğitimi, okulöncesi eğitim kurumlarında özel olarak, ilköğretim kurumlarında zorunlu olarak, ortaöğretim kurumlarında ise seçmeli ders olarak sürdürülmektedir. Genel müzik eğitimi yüksek öğretim kurumlarının özellikle öğretmen yetiştiren bölümlerinde, zorunlu (özellikle sınıf öğretmenliği bölümleri) ve seçmeli dersler kapsamında sürdürülmektedir.

Genel müzik eğitimi yaşlara göre başlıca 4 gruba ayrılmaktadır:

- 1- Okul Öncesi Eğitimde Genel Müzik Eğitimi (4-6 Yaş)
- 2- İlköğretimde Genel Müzik Eğitimi (7-14 Yaş)

- 3- Ortaöğretim Kurumlarında Genel Müzik Eğitimi (15–18 Yaş)
- 4- Yükseköğretim Kurumlarının Öğretmen Yetiştiren Bölümlerinde Genel Müzik Eğitimi (19–22 Yaş)

4 gruba ayrılarak gösterilen genel müzik eğitiminin en önemli yaş sınırını, 4–14 yaş arası belirtilen, okulöncesi ve ilköğretim eğitim kurumlarında gerçekleştirilen basamağı oluşturmaktadır. 4–14 yaş süreci, bireyin yaşantısında en önemli kazanımların elde edildiği ve bireyin gelecek yaşantısına yön verebildiği bir dönem olarak bilinir. Bu yaş grubunda bulunan ve müziğe yetenekli-istekli olan çocukların müzik eğitimcileri tarafından farkına varılması ve müziğin ileriki dönemlerde meslek edinmeye yardımcı olacak bir araç ve amaç olarak kullanabilmesi büyük önem taşımaktadır.

Eğitimin tüm kademelerinde bulunmuş bir bireyin yaşamında, ortalama 4 yaşında başlayan genel müzik eğitiminin en büyük amacı bireyleri müzik açısından bilgilendirmek ve kültürlenme çerçevesinde, kültürlü birer amatör müzikçiler olarak yetiştirmektir. Genel müzik eğitimi hiçbir zaman, müziği bireylere meslek edindirmek ya da müzik konusunda bireylerden üst düzeyde dönüt beklemek gibi bir amaçta yoğunlaşmaz. Toplum içinde, müziksel birikim ve bilgiye sahip, kaliteli ve sağlıklı müzik dinleyebilen bireylerin artmasını sağlamak ve sanatı ve sanat için yapılan müziği ayırt edebilen sağlıklı bireyler yetiştirmek genel müzik eğitiminin en büyük görevidir.

Okul Öncesi Eğitimde Genel Müzik Eğitimi (4–6 Yaş)

Her çocuk çevresiyle etkileşime başladığı ilk aylardan itibaren müziğe ilgi duyar. Bu ilgi annesinden duyduğu ninni ile başlar, daha sonra gitgide çevresinden, işitsel iletişim araçlarından ve evde-okulda öğrenip söylediği müziklerle gelişir. Her çocuğun müzik konusunda yetenekli olması beklenilemez, ancak bütün çocuklar müziği severler ve müziğe gereksinim duyarlar.

“Anaokulları, müziğe yeteneklerinin derecesi henüz bilinmeyen çocuklara, müzik eğitimi verirken, bu olguyu göz önünde tutmalıdır. Anaokulu öğretmenleri, çocukları bütün yönleriyle tanımaya, onlara yeteneklerine göre müzik eğitimi vermesi, ve çok yetenekli çocuklara, yeteneklerini geliştirecek bir ortam hazırlamaya özen göstermelidir” (Sun vd., 2001, 31).

Çocuğun okulöncesi eğitim sürecinin, Piaget’in “İşlem Öncesi Dönem” (2–7 yaş) olarak belirttiği bilişsel gelişim evresinin içinde yer aldığı düşünülebilmektedir. İşlem öncesi dönemde, çocuğun dil becerisi gelişir ve oyunlar çoğunun günlük yaşamında önemli bir yer kaplar(<http://kisi.deu.edu.tr/didem.siyez/jean%20piaget.html>). Buna bağlı olarak, müzik eğitimi sürecinde öğretilen tekerlemeler, saymacalar ve müzikli çocuk oyunları çocuğun dil becerisinin gelişmesine, kulak eğitiminin ve tartım eğitiminin gerçekleşmesine ve çoğunun müzikal yönden gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Müziğin özellikle 4–6 yaş arasındaki çocuğun gelişimi üzerindeki etkileri büyük önem taşımaktadır. Müzik bu yaşlardaki çocukların, *dil gelişimine*, *duygusal-sosyal gelişimine* ve *bedensel-psikomotor gelişimine* katkıda bulunmaktadır. Müzikle ilgilenen çocuğun şarkı söylemesi ile birlikte dil gelişimi sağlanmakta, toplu söyleme ve çalma gibi etkinliklerle sosyal gelişimi ve çalgı çalma gibi müziksel etkinliklerle de bedensel gelişimi sağlanmaktadır. Okulöncesi eğitimde genel müzik eğitimi başlıca 4 gruba ayrılarak gerçekleştirilmektedir. Bunlar;

◆ **Özge Gençel Ataman**

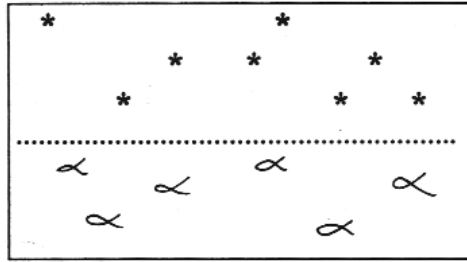
- 1- Kulak Eğitimi
- 2- Tartım Eğitimi
- 3- Ses Eğitimi
- 4- Zevk Eğitimi'dir.

Kulak Eğitimi: "Çocuğa, sesleri incelikleri-kalınlıkları ve tartımlarıyla kavrama ve yineleme becerisi kazandırma amacıyla yapılan eğitime *Kulak Eğitimi* denilmektedir" (Sun vd., 2001, 72).

Kulak eğitiminde amaç çocuğa sesleri birbirinden incelik-kalınlık, kısalık-uzunluk gibi özelliklere göre ayırt edebilme alışkanlığını kazandırmaktır.

Kulak eğitimi sürecinde ilk önce çocuğa, çevresinden tanıdığı sesleri örnek göstermek bu eğitimin 4-6 yaş çocuğu tarafından somutlaştırılmasını sağlamaktadır. Örneğin, vapur klaksonu ve araba klaksonu seslerinin arasındaki kalınlık ve incelik farkını bulma örneği, çocukların sesler arasındaki incelik ve kalınlıkları algılamalarını sağlayabilmektedir.

Daha önce de belirtildiği gibi okulöncesi müzik eğitiminde oyunlar büyük önem taşımaktadır. Örneğin, **Balıklar ve Yıldızlar** adlı bir oyun örneğiyle de kulak eğitiminin gerçekleştirilmesi mümkündür. Oyunun açıklaması şu şekildedir: Tahtanın bir ucundan diğerine uzanan bir çizgi çizilir ve bu çizgiye ufuk çizgisi adı verilir. Ufuk çizgisinin yukarısı gökyüzünü, aşağısı da denizi oluşturur. Çocuklara müzik eğitimi sırasında kullanılacak bir çalgıdan her hangi bir ince ses verilir ve bu ses *gökyüzündeki yıldızlar* olarak nitelendirilir. Daha sonra nitelendirilen bu sesteki farklı ve daha kalın bir ses daha verilir ve bu ses de *denizde yüzen balıklar* olarak nitelendirilir ve çocuklardan bu iki sesi duyduklarında belirtilen iki nesneyi (yıldız, balık) tahtaya çizmeleri istenir (Dawson, 1997). Böylece çocuklarda ince ve kalın ses arasındaki farkın algılanması sağlanmış olur. Bu örneğe zamanla daha fazla nesnelere eklenerek sesler arasındaki ilişki artırılabilir.

Şekil 1. Balıklar ve Yıldızlar

Çevreden verilebilecek somut örneklerden ve çeşitli oyun örneklerinden sonra 4-6 yaş çocuklarının kulak eğitimine piyano, org ya da herhangi bir çalgıyla verilen tek bir sesin çocuklardan "na" ya da "a" heceleriyle tekrarının istenmesi şeklinde devam edilebilmektedir.

Kulak eğitiminde süreç ilerledikçe ve çocukların algılama düzeyleri geliştikçe arka arkaya çalınan birkaç ses, müzik motifi ya da müzik cümlesinin tekrarıyla bu eğitime devam edilebilmektedir.

Tartım Eğitimi: “Çocuklara bir tartım kalıbını elleriyle, ayaklarıyla ve çeşitli araçlarla ya da sözlerle yinelenebilecek biçimde öğretmeye *Tartım Eğitimi* denilmektedir” (Sun vd., 2001, 57).

Okulöncesi eğitim sürecinde verilen genel müzik eğitiminin bir boyutunu da tartım eğitimi oluşturmaktadır. Tartım eğitiminde amaç çocuğa yalnızca belirli tartım kalıplarını öğretmek değildir. Bununla birlikte çocukta tartım duygusunun ve bedensel yeteneklerin gelişmesini sağlamaktır. Tartım çalışmalarında en fazla kullanılan bedensel organları eller ve ayaklar oluşturmaktadır. Bunların dışında okulöncesi dönemdeki tartım eğitimi ve şarkı öğretimi gibi çalışmaların “*Orf Çalgıları*” adı verilen çalgılarla da gerçekleştirildiği bilinmektedir. Orf çalgıları, silofon, metalafon gibi değişik sesler veren çalgılardan ya da trampet, tef, kastanyet, zil, gibi tek ses veren vurmali çalgılardan oluşmaktadır. Literatürde de sıkça belirtildiği gibi, 4-6 yaş çocuklarının parmak kasları ve koordinasyon duyguları henüz yeterince gelişmemiştir. Bu yaşlardaki çocuklardan 10 parmağın kullanımı ile çalınabilen org, melodika, blokflüt gibi çalgıları çalmaları istenmemelidir (Seyrek, 2001, 28). Bu nedenle tartım çalışmalarında kullanılan Orf Çalgıları hem çocukların zorlanmadan kullanımı hem de bedensel yönden gelişimleri açısından okulöncesi müzik eğitiminde önemli görülmektedir.

Özellikle çocuk müziğinin vazgeçilmezleri olan tekerlemeler, saymacalar ya da çeşitli sözcük gruplarından oluşturulan kalıpların tartımlı bir şekilde çocuklara öğretilmesi ve öğretilen bu kalıpların çocuklara sözlü olarak, bedensel organlarını kullanarak (el, ayak) ya da orf çalgıları ile tekrar ettirilmesi okulöncesi dönemde bilinen en önemli tartım çalışmalarını oluşturmaktadır.

Tartım çalışmalarıyla ilgili oyun örneklerine bakıldığında, özellikle, demir dövme oyunu, saat oyunu, trencilik oyunu gibi oyunlar okulöncesi müzik eğitiminde sık kullanılan oyunlardır.

Örneğin; demir dövme oyununda, çocuklar ikişer ikişer karşılıklı dururlar, çocuklardan biri “tin” derken, öteki “tan” der. İki vuruşlu bir ölçüde, birbirine eşit iki tartım çalışması için bu oyun uygulanabilmektedir. Saat oyununda, çocuklar kendilerinin saat, başlarını saatin sarkacı olarak düşünürler ve “tik tak” sözlerini söyleyerek başlarını iki yana sallarlar. Trencilik oyununda ise, çocuklar kendilerini lokomotif olarak düşünürler, “çuh puh puh puh” hecelerini söyleyerek dört vuruşlu bir tartım kalıbını yinelerler.

Tıpkı kulak eğitiminde olduğu gibi, tartım eğitiminde de süreç ilerledikçe ve çocukların algılama düzeyleri geliştikçe, daha uzun ve daha karışık tartım kalıplarına yer verilmesi uygun görülmektedir.

Ses Eğitimi: “İnsan sesinin, güzel şarkı söyleme becerisi kazandırma amacıyla eğitilmesine *Ses Eğitimi* denilmektedir” (Sun vd., 2001, 79).

Okul öncesi müzik eğitiminde ses eğitimine başlamadan önce çocukları onların algılayabileceği örneklerle ses üreten organlar hakkında bilgilendirmek gerekmektedir. Örneğin diyafram nefesi alma alışkanlığını çocuklara kazandırabilmek için korkmuş gibi nefes almak, köpek solunması şeklinde nefes almak, arı vızıltısı ya da yılan tıslaması şeklinde nefes vermek gibi çocukların algılayabileceği somut örneklerden yola çıkmak uygun görülmektedir.

Parça öğretiminden önce mutlaka çeşitli bedensel hareketlere ve ses açma çalışmalarına yer verilmelidir. Bu bedensel hareketler ve ses açma çalışmaları ile çocuk-

◆ Özge Gençel Ataman

ların bedensel yönden gevşemeleri ve seslerinin ısınması sağlanmış olur. Çocuklara öğretilen parçaların ses sınırına ve parçanın sözlerini algılama düzeylerine göre seçilmelidir. Okulöncesi eğitim alan 4-6 yaş grubu çocukların eğitimlerine de katkı sağlayabilecek konulara dayalı parçaların seçilmesi gerekmektedir.

Ses sınırı ve konusu 4-6 yaş çocuklarına göre seçilmiş olan parçaların öğretilmesi kulaktan öğrenme yöntemi ile sağlanmaktadır. Parça müzik öğretmeni tarafından önce birkaç kez çalgı ile çalınır, çocuklar öğretilen parçanın ezgisini algılamaya başladıktan sonra sözlerin öğretimine geçilir. Sözler ilk önce müzik öğretmeni tarafından bir kez sözlü olarak okunur ve çocuklardan tekrar etmeleri istenir. Daha sonra müzik öğretmeni parçayı birkaç kez sözleri ile ezgisel olarak çocuklara söyler ve onlardan tekrar etmelerini ister. Parçanın tüm çocuklara öğretilmesi sağlandıktan sonra parçayı pekiştirmek amacı ile çocukları ikiye, üçe, dörde... gruplara ayırarak parça tekrar ettirilir ve kulaktan öğrenme yoluyla parça öğretimi gerçekleştirilmiş olur.

Okulöncesi müzik eğitiminin ayrıldığı tüm basamaklarda olduğu gibi ses eğitimi basamağında da kolaydan zora bir öğrenme basamağı çizmek ve çocukların algılama düzeylerine ve buldukları yaşlara göre davranmak izlenilmesi gereken en önemli yoldur.

Zevk Eğitimi: Çocukların algılayabileceği türden seçilen Türk ve dünya müziği çeşitlerinin müzik öğretmeni tarafından seslendirilmesi ya da elektronik araçlar aracılığıyla çocuklara dinletilmesi zevk eğitimi çalışmalarını oluşturmaktadır. Zevk eğitiminde çocukların yaş sınırına, ilgi ve dikkatlerine yönelik olarak seçilen müzikler tercih edilmelidir.

İlköğretimde Genel Müzik Eğitimi (7-14 Yaş)

İlköğretim çağı öğrencileri, bebeklik dönemi ile ilk ve erken çocukluk dönemlerini geride bırakmış bireylerdir. İlköğretim çağı çocuğu yapı olarak bilişsel, devinimsel, duyuşsal ve sezinişsel davranışlarıyla bir bütündür. Müziğin ilköğretim çağı çocuğunun yaşamındaki vazgeçilemez yeri ve önemi nedeniyle ki müzik, ilköğretimde hem anlamlı bir eğitim boyutu, hem kullanışlı bir eğitim aracı, hem etkili bir eğitim yöntemi hem de önemli bir eğitim alanıdır (Uçan vd., 1999, 4).

Etkili ve verimli bir müzik eğitiminin gerçekleşebilmesi için müzik öğretiminin belli hedeflere dönük müziksel öğrenmeleri oluşturmak üzere planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi gerekmektedir (Yıldız, 2002, 14).

İlköğretim süreci bilindiği gibi, birinci ve ikinci kademe olmak üzere iki eğitim düzeyine ayrılmıştır. İlköğretim genel müzik eğitimi programı ise, üç devrelik olarak hazırlanmıştır. 1. devre ilköğretim 1. kademedeki 1., 2. ve 3. sınıflara; ikinci devre yine ilköğretim birinci kademedeki 4. ve 5. sınıflara; üçüncü devre de ilköğretim ikinci kademedeki 6., 7. ve 8. sınıflara yönelik planlanmıştır.

Çocuğun ilköğretim sürecinin Piaget'nin "Somut İşlemler Dönemi (7-12 yaş)" ve "Soyut İşlemler Dönemi (13 yaş ve üzeri)" olarak belirttiği bilişsel gelişim evrelerinin içinde yer aldığı düşünülebilmektedir. Somut işlemler döneminde bireyin, sayı, madde, uzunluk, alan, ağırlık ve hacim kavramlarını algılamaya başladığı, soyut işlemler döneminde de genç bireyin, karşılaştığı ham bilgileri düzenlenmiş ifadelerde veya önermelerde kullandığı ve sonra onlar arasında bağlar geliştirdiği bilinmektedir (<http://kisi.deu.edu.tr/didem.siyez/jean%20piaget.html>).

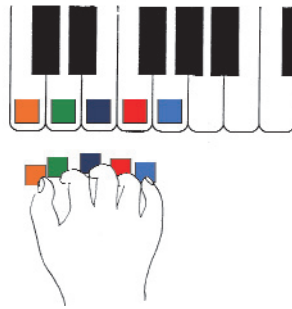
Piaget'nin "Somut İşlemler Dönemi (7-12 yaş)" olarak belirttiği bilişsel gelişim evresi ilköğretim genel müzik eğitiminin 13 yaşa kadar olan sürecini kapsamaktadır.

Bu süreci ilköğretim 1. devre (1. 2. ve 3. sınıflar), ilköğretim 2. devre (4. ve 5. sınıflar) ve ilköğretim 3. devre (yalnızca 6. sınıf) oluşturmaktadır. Bireyin sayı, madde, uzunluk, alan, ağırlık ve hacim kavramlarını algılanmaya başladığı bu döneme müzik eğitimi açısından bakıldığında, genel müzik eğitiminde yer alan nota ve çeşitli tartımsal değerlerin yani müzikteki matematiksel hesaplamaların kavranılmaya başlanıldığı düşünülebilmektedir. Piaget'in "Soyut İşlemler Dönemi (13 yaş ve üzeri)" olarak belirttiği bilişsel gelişim evresi ise, ilköğretim 3. devredeki 7. ve 8. sınıflarda gerçekleştirilen müzik eğitimi sürecini içine almaktadır. Bireyin karşılaştığı ham bilgileri düzenlenmiş ifadelerde veya önermelerde kullanmaya başladığı bu dönemde de, bireyin müziksel bilgi ve birikimlerini müziksel yorum ve anlatım gibi soyut kavramlara algılayıp aktarmaya başlayabildiği düşünülebilmektedir.

Müzik eğitiminin ilköğretimdeki yerine bakıldığında birinci kademenin 1. 2. ve 3. sınıflarında sınıf öğretmenleri tarafından sürdürüldüğü, 4. ve 5. sınıflarında ise genellikle branşı müzik olan öğretmenler tarafından sürdürüldüğü bilinmektedir. İkinci kademeyi oluşturan 6. 7. ve 8. sınıflarda ise müzik eğitimi tamamen müzik branş öğretmenleri tarafından sürdürülmektedir.

İlköğretim birinci kademenin 1. 2. ve 3. sınıflarında sınıf öğretmenleri tarafından verilen müzik eğitiminin kapsamına bakıldığında, okulöncesi müzik eğitiminin devamı niteliğinde görülmektedir. İlköğretim birinci kademenin 4. ve 5. sınıflarında müzik branş öğretmenleri tarafından verilen müzik eğitiminde ise, 1. 2. ve 3. sınıflardan farklı olarak çalgı eğitimi kapsamında blok flüt ve org öğretiminin ve kulak eğitimi kapsamında da nota öğretiminin kısmen de olsa başladığı göze çarpmaktadır. Çalgı eğitimi kapsamında ilköğretim birinci kademe öğrencilerine öğretilen blok flüt ve org gibi çalgıların bu yaşlardaki öğrencilerin kas gelişimlerini olumsuz yönde etkilemediği gibi öğrencilere müzikal yönden katkılar sağladığı düşünülmektedir. Öğrencilerin hem 10 parmağını kullanabildiği hem de kas gelişimlerine uygun olduğu düşünülen bu çalgılar aynı zamanda nota öğretiminin paralel öğretilmesi açısından da büyük önem taşımaktadır.

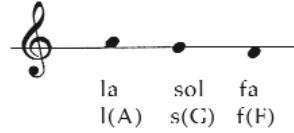
İlköğretim birinci kademedeki çalgı eğitimi sürecinde öğretilen org çalgısıyla nota öğretimini aynı anda sürdürebilmenin bir boyutu da renklerle nota öğretimidir. Örneğin orgun klavyesi üzerindeki do tuşu turuncu (sağ el 1. parmak), re tuşu yeşil (sağ el 2. parmak), mi tuşu mor (sağ el 3. parmak), fa tuşu pembe (sağ el 4. parmak) ve sol tuşu mavi (sağ el 5. parmak) olarak nitelendirilmektedir (Aydoğan, 1997, 28). Böylece orgun klavyesi üzerindeki sesler renklerle bağdaştırılarak öğrencilere algılatılmaktadır.

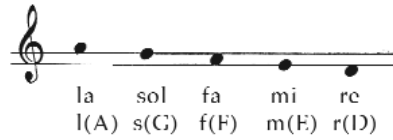
Şekil 2. Renklerle org öğretimi

◆ Özge Gençel Ataman

Diğer bir yandan 4. ve 5. sınıflardaki nota öğretiminde öncelikle tek çizgili dizekteki notaların öğretildiği daha sonra iki çizgili dizekteki ve en son olarak ta beş çizgili dizekteki notaların öğretildiği bilinmektedir (Morgül, 2001, 189). Tek çizgili dizekteki notaların öğretiminde la, sol ve fa seslerinin öğrenciler tarafından algılanması sağlanır. Daha sonra iki çizgili dizekteki nota öğretimine geçildiğinde ise, la, sol ve fa seslerine mi ve re sesleri de eklenilmiş olur. Beş çizgili dizeğe geçildiğinde ise bir porte üzerindeki bütün sesler öğrencilere tanıtılır.

Şekil 3. Tek çizgili dizekte nota öğretimi

Şekil 4. İki çizgili dizekte nota öğretimi

İlköğretimin ikinci kademesini oluşturan 6. 7. ve 8. sınıflarda ise, yukarıda açıklanan müzik eğitimlerini tamamlamış bir öğrencinin daha soyut düşünebilmesi ve kulak eğitimi, ses eğitimi ve çalgı eğitimi boyutlarında daha düzeyli ilerleme göstermesi beklenmektedir. Özellikle ilköğretim ikinci kademe müzik eğitimi, kulak (müziksel işitme) eğitimi, ses eğitimi ve çalgı eğitimi gibi alanlarda gerçekleştirilmektedir.

Kulak eğitiminde; öğrencinin kendi ses sınırı içinde ayrı ayrı verilen sesleri doğru olarak algılaması ve tekrar etmesi, çeşitli kolay ve güç melodik aralıkları doğru olarak seslendirmesi, aynı anda çalınan iki veya üç sestten herhangi birini doğru vermesi ve verilen kısa bir ezgiyi doğru olarak tekrar etmesi beklenmektedir (Yıldız, 2002, 30). Tabii ki bir müzik alan öğretmeni olarak bütün öğrencilerden bu sayılanları gerçekleştirmelerini beklemek yanlıştır. Çünkü müzik özellikle yeteneğe dayanan bir alandır. Ancak özellikle müzik alanında yetenekli olan öğrencilerin bu sayılanları yerine getirebilmesi ilköğretim ikinci kademe kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır.

İlköğretim ikinci kademedeki ses eğitimi sürecine baktığımızda özellikle bu alanda müzik eğitimcilerinin öğrencilere karşı çok dikkatli davranmaları gerekmektedir. Özellikle erkek öğrencilerin 13-14 yaş civarında beliren ve ilk gençlik dönemi olarak adlandırılan "mutasyon" döneminde oldukları bilinmektedir (Say, 2001, 21). Bu dönemde erkek öğrencilerin sık sık incelleme ve kalınlaşma gibi ses değişimleri yaşadıkları ve bu süreçte seslerini oldukça iyi korumaları gerektiği büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle müzik öğretmenlerinin ses eğitimi sürecinde özellikle erkek öğrencilerde görülen mutasyon dönemini göz önünde bulundurmaları ve olabildiğince dikkatli davranmaları gerekmektedir.

İlköğretim ikinci kademedeki ses eğitiminde öncelikle sınıf ortamında yapılması gerekenler, bedensel ısınma hareketleri, diyafram nefesi çalışmaları ve ses açma

egzersizleridir. Bu çalışmalardan sonra öğrencilerin ses sınırlarına göre seçilen parçalar ilk önce parçanın notasıyla daha sonra da sözleriyle birlikte öğretilmesi şeklinde gerçekleştirilebilmektedir. Bu yaş grubuna giren öğrencilerin ses sınırları özellikle bir oktav civarındadır. Bu nedenle öğretilecek parçalarda bir oktav ses sınırının olabildiğince aşılması öğrencilerin seslerinin korunmasına ve mutasyon dönemindeki öğrencilerin problem yaşamamalarını sağlamaktadır.

İlköğretim ikinci kademedeki çalgı eğitiminde ise, eğitim kurumlarımızda sıkça karşılaştığımız çalgı blok flütüdür. Ancak müziğe yetenekli ve ilgili olan öğrencilerin bu yaş düzeyinde yaylı, üfleli ve piyano gibi tuşlu çalgıların da eğitimine başlamaları mümkündür. Müziğe yetenekli ve ilgili olan öğrencilerin çalgı eğitimi konusunda müzik öğretmenleri tarafından desteklenmesi ve bilgilendirilmesi ilköğretim ikinci kademedeki gerçekleştirilen müzik eğitimi açısından büyük önem taşımaktadır.

Okulöncesi genel müzik eğitiminin bir parçası olan zevk eğitiminin ilköğretim genel müzik eğitiminde de sürdürülmesi gerekmektedir. Zevk eğitimi, öğrencilerin çeşitli müzik türlerini, bestecileri, çeşitli müzik eserlerini, Türk ve dünya müziklerinin çeşitlerini tanımalarını ve müzik-psikoloji ilişkisinin kazandırılmasını amaç edinmektedir.

Sonuç

İnsanın doğumundan ölümüne kadar çok uzun bir süreci kapsayan eğitimin bir parçası olan müzik eğitimi, bireylere müziksel davranış kazandırma ve kazandırılan bu davranışları uygulaması için çeşitli fırsatlar sunmaktadır.

Ülkemizde müzik eğitimi 3 türe ayrılmaktadır ve bu türlerden genel müzik eğitimi tüm bireylerin ortak müzik eğitimi alanını oluşturmaktadır. Bilindiği gibi genel müzik eğitimi, okulöncesi eğitim basamağında başlar ve yükseköğretim bazı bölümlerinde de sürdürülerek devam eder. Genel müzik eğitimi sürecinde özellikle okulöncesi dönem ve ilköğretim dönemi büyük önem taşımaktadır. Bireylere temel müzik eğitiminin kazandırıldığı ve müzik alanında yetenekli ve ilgili olan bireylerin de müziği bir meslek olarak seçme kararlarına adım attıkları bu sürecin sağlam temellerle gerçekleştirilmesi müzik eğitimi açısından kaçınılmazdır. Ortalama 4 yaşında başlayan genel müzik eğitiminin en büyük ve asgari amacı bireyleri müzik açısından bilgilendirmek ve kültürlenme çerçevesinde, kültürlü birer amatör müzikçiler olarak yetiştirmektir.

Okulöncesi dönemdeki çocukların bedensel ve zihinsel gelişimlerinde müzik büyük önem taşımaktadır. Okulöncesi müzik eğitiminde çocuk, kulak eğitimi, tartım eğitimi, ses eğitimi ve zevk eğitimi gibi eğitimlerle yetiştirilir. 4-6 yaş çocuklarına verilen müzik eğitiminin somut ve oyunsal bir yapı ile verilmesi bu yaş grubu çocuklardaki algılamayı kolaylaştırır ve müzik eğitimini zevkli hale getirir. Bu nedenle müzik eğitiminde çocuğun çevresindeki somut örneklerden yararlanmak ya da renklerle nota öğretiminin gerçekleştirilmesi algılamayı kolaylaştırıcı çalışmalar arasındadır. Diğer bir yandan tartım çalışmalarında orf çalgılarının çocuklara kullanılması, çocuklarda tartımsal yaratıcılığın gelişmesine de neden olmaktadır.

İlköğretimde ise müzik eğitiminin üç basamakta gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu basamakları, ilköğretim birinci kademedeki 1. 2. ve 3. sınıflarda sınıf öğretmenleri tarafından verilen müzik eğitimi, 4. ve 5. sınıflarda müzik branş öğretmenleri tarafından verilen müzik eğitimi ve ilköğretim ikinci kademedeki 6. 7. ve 8. sınıflar-

◆ Özge Gençel Ataman

da yine müzik branş öğretmenleri tarafından verilen müzik eğitimi oluşturmaktadır. İlköğretim birinci kademedeki 1. 2. ve 3. sınıflarda sınıf öğretmenleri tarafından verilen müzik eğitimi genel olarak okulöncesi müzik eğitiminin devamı şeklindedir. 4. ve 5. sınıflardaki müzik eğitiminde ise nota öğretimi ve çalgı eğitimi gibi alanlara da yer verilmektedir. Ayrıca bu yaş grubunda nota öğretimi ile çalgı eğitimi bir bütün halinde düşünmek ve renklerle nota öğretiminden faydalanılıp, bunu çalgıda uygulayabilmek esas alınmalıdır.

İlköğretim ikinci kademedeki genel müzik eğitimine bakıldığında ise, öğrencilerin kulak eğitimi, ses eğitimi ve çalgı eğitimi boyutlarında daha düzeyli ilerleme göstermesi beklenmektedir. Özellikle bu dönemdeki ses eğitimi sürecinde erkek öğrencilerde karşılaşılan mutasyon dönemi de müzik öğretmenleri tarafından göz önünde bulundurulmalıdır. Parça öğretiminde çeşitli ses rahatsızlıklarına neden olmamak için ses sınırları iyi belirlenmeli ve ses zorlanmalarından kaçınılmalıdır.

Ülkemizde 4–14 yaşları arasında gerçekleştirilen, okulöncesi ve ilköğretim kurumlarında sürdürülen genel müzik eğitimi bütün bireyleri kapsayan bir süreçtir. Bu sürecin müzik eğitimcileri tarafından amaçları doğrultusunda gerçekleştirilmesi, müzik alanında kültür ve bilgi birikimine sahip bireylerin oluşmasına neden olacaktır.

Genel müzik eğitiminde tüm bireylerin müziğe karşı yetenekli olmaları beklenemez. Bu eğitimdeki asıl amaç, müzik alanındaki güncel gelişmeleri ve yenilikleri takip eden ve müziğe ilgili bireyler yetiştirmektir.

Kaynakça

- AYDOĞAN, Salih. (1997). **Renklerle Org Öğretimi**, Arkadaş Yayınları, Ankara.
- DAWSON, David., ACAY, Sefai. (1997). **Müzik Öğretimi**, YÖK/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi, Ankara.
- MORGÜL, Mahiye. (2001). **Müzik Nasıl Öğretilir**, Yurtrenkleri Yayınevi, Ankara.
- SAY, Ahmet. (2001). **Müzik Öğretimi**, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.
- SEYREK, Hilmi. (2001). **Anaokulları ve Anasınıfları İçin Şarkı Dağarcığı**, Müzik Eserleri Yayınları, İzmir.
- SUN, Muammer, SEYREK, Hilmi. (2001). **Okulöncesi Eğitimde Müzik**, Müzik Eserleri Yayınları, İzmir.
- TARMAN, Süleyman. (2006). **Müzik Eğitiminin Temelleri**, Müzik Eğitimi Yayınları, Ankara.
- UÇAN, Ali (1997). **Müzik Eğitimi**, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.
- UÇAN, Ali, YILDIZ, Gökay, BAYRAKTAR, Ertuğrul. (1999). **İlköğretimde Müzik Öğretimi**, Milli Eğitim Bakanlığı Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı, Ankara.
- YILDIZ, Gökay. (2002). **İlköğretim Birinci Kademedeki Müzik Öğretimi**, Anı Yayıncılık, Ankara.
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/E%C4%9Fitim> (29 Mart 2007)
- http://www.psikoloji.gen.tr/ogrenme/index_dosyalar/egitim.htm (15 Mart 2006)
- <http://kisi.deu.edu.tr/didem.siyez/jean%20piaget.html>

GENERAL MUSIC EDUCATION AT PRESCHOOL EDUCATION AND PRIMARY EDUCATION

Özge GENÇEL ATAMAN*

Abstract

The aim of this article is to explain and evaluate the general music education in place of music education which is realized in preschool education and primary education. In this report, to touch on only to realized and to constituted of 4-14 age class in preschool education and primary education because of the general music education includes very long process in humans lifes and the general music education splits into the various education processes. In this report, to explain general music education in preschool education and primary education, to touch on various education in coverage of this education and to mention the methods which are benefitted at this education.

Key Words: Education, music education, general music education

* Lecturer, Balıkesir University Necatibey Faculty of Education, Education of Fine Arts, Department of Music Teaching